

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ MRG4980162
ชื่อโครงการ การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่นในกรุงเทพมหานครและ
ปริมณฑล: ผลกระทบจากการตัดโครงข่ายถนนวงแหวนรอบนอกฝั่ง
ตะวันตกของกรุงเทพมหานคร
นักวิจัย ดร. คัทลียา จิระประเสริฐกุล
E-mail Address : archcyn@ku.ac.th
นักวิจัยที่ปรึกษา ศ. อรศิริ ปาณินท์
ระยะเวลาโครงการ มิถุนายน 2549 ถึง ตุลาคม 2553

จากการสังเกตทิศทางการเปลี่ยนแปลงของกรุงเทพฯ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา ที่ภาพของปากคอนกรีตและวิถีคนเมืองได้ค่อย ๆ กลืนกินภาพของบ้านสวนริมคลองและวิถีชีวิตคนไทยดั้งเดิมที่ผูกพันกับสายน้ำ ทำให้เราอาจกล่าวได้ว่า กรุงเทพมหานครกำลังมีแนวโน้มการพัฒนาไปสู่การเป็น “เมืองไร้ที่” (A city of nowhere)

กรณีการตัดถนนนครอินทร์พาดผ่านชุมชนท้องถิ่น เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นถึงผลต่อเนื่องจากการกระทำโดยภาครัฐ ซึ่งเป็นการจุดชนวนให้เกิดกระบวนการการผลิตซ้ำของ “วงจรการพัฒนาอย่างไม่ยั่งยืน” งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดถนนนครอินทร์ในรอบด้าน เพื่อนำมาคาดการณ์ทิศทางและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของกรุงเทพมหานครในอนาคต

งานวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ การสำรวจภาพกว้างของพื้นที่ริม 2 ฝั่งถนน และการศึกษาพื้นที่เฉพาะหมู่บ้านบางรวนก ตำบลบางขุนทอง จังหวัดนนทบุรี ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ ได้แก่ การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ โดยทำการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการบันทึกแผนที่ (Mapping analysis) และการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์อย่างละเอียด (Content analysis)

การจากเปรียบเทียบผลการสำรวจในปีพ.ศ.2545 กับปัจจุบัน จะพบว่า การตัดถนนนครอินทร์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพอย่างรวดเร็วมาก ซึ่งส่งผลเป็นวงจรลูกโซ่ต่อการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจและการค้าขาย และระบบสังคมและวัฒนธรรม แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่พบเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของงานวิจัยที่ผ่านมา กล่าวคือ กรุงเทพมหานครกำลังมุ่งพัฒนาไปสู่ความเป็นเมืองที่มีความแตกต่าง หลากหลาย สังคมมีความเป็นปัจเจกสูง และชุมชนมีการกระจายตัวกันมากขึ้น

นอกจากนี้ คุณลักษณะพิเศษของที่ว่างและถิ่นที่อยู่ของไทย 3 ประเด็นได้ถูกนำมาวิพากษ์ โดยพบว่า คลองถูกลดบทบาทความสำคัญ ในขณะที่คุณลักษณะของการไร้ซึ่งขอบเขตและการแบ่งแยกยังคงหลงเหลือในมิติทางกายภาพ พฤติกรรมทางสังคม และการรับรู้ ส่วนการ

ก่อร่างสร้างชุมชนพบว่ายังมีการรวมกลุ่มเหนียวแน่นในหมู่ชาวคลองเดิม แยกตัวออกจากกลุ่มหมู่บ้านจัดสรรที่เป็นระบบสังคมคนเมืองแบบปัจเจก ทั้งนี้ ผู้วิจัยค้นพบว่า สิ่งที่ยังคงเป็นอัตลักษณ์ของบ้านบางราวนกที่เด่นชัดกลับไม่ใช่สภาพทางกายภาพของบ้านสวนริมคลองอีกต่อไป หากแต่เป็นระบบสังคมแบบเครือญาติ และความเข้มแข็งของระบบชุมชนที่ยังสามารถจรรโลงไว้ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงนี้

การอ่านการเปลี่ยนแปลงของกรุงเทพฯผ่านกรณีศึกษาหนึ่งๆในช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่องนั้น เป็นกระบวนการที่นักออกแบบและวางผังชุมชนควรให้ความสำคัญ งานวิจัยนี้จะช่วยย้ำเน้นความสำคัญในเรื่องการศึกษาพื้นที่ใด ๆ อย่างรอบด้านและต่อเนื่อง โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาจะเป็นฐานของความเข้าใจถึงพื้นที่นั้นๆอย่างถ่องแท้

คำหลัก บ้านสวนริมคลอง ถนนนครอินทร์ บ้านบางราวนก ชุมชนท้องถิ่น,
การเปลี่ยนแปลง

Abstract

Project Code : MRG4980162
Project Title : The transformations of Bangkok's indigenous landscapes: The impacts from the constructions of the Outer Ring Road System on the West of Bangkok
Investigator : Dr. Cuttaleeya Jiraporasertkun
E-mail Address : archcyn@ku.ac.th
Project Period : June 2006 – October 2010

Over the past 40 years, the scenes of concrete buildings and urban life have invaded the typical scenes of '*ban suan rim khlong*' (house along waterway in orchards) and life along water. Such evidences indicated that Bangkok might possibly turning to be 'a city of nowhere'.

Nakhon Inn Road, a 60-metre wide highway completed in 2003, was chosen as a case study representing impacts from the development in Bangkok's urban fringe. This paper focuses on the transformations of areas alongside this road which have been massively changed over seven years (from 2002 to 2009).

The research comprises two scales, consisting of the macro scale of settlements alongside Nakhon Inn Road and the micro scale of settlements in Bangraonok village, Nonthaburi. Various methods and techniques have been used such as observation, in-depth interview, mapping analysis and content analysis of people's accounts.

In comparison to the study 7 years ago, it is found that the road construction has highly impacts to the rapid and dramatic physical changes, consequent to changes in ecological, economics and social systems. Similar to the previous study in other parts of Bangkok, it is found that the study has changed towards diversification, fragmentation while people are becoming highly individualistic.

Besides, the three notions of Thai space and place have also been discussed. The research indicated that *khlong* is becoming less significant to local people whereas the quality of unboundedness has been somewhat survived in terms of physical, social behavior and human perception. Lastly for the re-formation of community, it is found that local people still maintain strong relationships in contrast to residences in housing estates that live separately. This research has discovered that the real identity of Ban Bangraonok today is no longer portrayed via the physical environment of *ban suan rim*

khlung. Instead, it is subsisted in the social intimacy among close relatives and strong relationships within the community that have still been survived among these dramatic changes.

Finally, the method of reading changes through time is a useful tool for designers and community planners. It is with hope that the outcome from this research could provide grounds for the process of understanding place authentically.

Keywords: *Ban suan rim khlung*, Nakhon Inn Road, *Ban Bangraonok*,
Local community, Transformation